

hvilken kun romere af oprindelse, dvs. romerske emigranter i provinserne, var udelukkede fra at nyde både lokale og romerske rettigheder. Med S.-W. er det signifikant, at Cornelius Balbus ophørte med at være borger i Gades, da han o. 73 f. Kr. opnåede romersk borgerskab, og S.-W. fortolker det 3. cyreneedikt således, at romere i byerne i Cyrenaica pålægges visse lokale, liturgiske forpligtelser, hvorved ediktet, hvad angår disse, bryder det republikanske princip om uforeneligheden af to borgerskaber. I afsnittet »The Direct Enfranchisement of Provincial Communes« (s. 337 ff.) karakteriseres fundamentet for C. Saumagnes tese, at der på intet tidspunkt uden for Italien eksisterede *municipia civium Romanorum* som »tortuous interpretation«, jf. i dag også P. Ørsted, Vespasian og Spanien (Museum Tusculanum 1977), s. 45 ff. Ang. de fortolkningsmæssige vanskeligheder, der knytter sig til Plinius' bylister i *Historia Naturalis* stiller S.-W. sig på linje med E. Schönbauer, at *oppidum civium Romanorum* næppe betyder andet end en konventionel bosættelse af uformel karakter; der ligger ikke heri nogen *terminus* for italienske emigranter med dominans over en indfødt befolkning (imod Saumagne og Teutsch, jf. s. 348 ff.). Også mod von Braunerts tese om latinerretten som udelukkende en personlig status, som ikke tildeltes *municipia*, argumenterer S.-W. s. 360 ff., især på grundlag af det spanske materiale fra flavisk tid. »Roman Citizenship« vil også i den udvidede 2. udgave forblive et centralt hovedværk i moderne, romersk historieforskning.

Finn Erik Steffensen

Ramsay MacMullen: Roman Social Relations. New Haven and London, Yale University Press 1974. IX+212 s.

Med denne bog har den produktive Yaleprofessor R. MacMullen føjet yderligere et led til sine studier over romerske, sociale forhold i fortsættelse af »Enemies of the Roman Order«, (1966) og »Soldier and Civilian« (1967). Bogens kerne udgøres af 4 essays om landbefolkningen, relationer mellem land og by, bybefolkningen og klasseskel i det romerske samfund. Kapitlerne er veldokumenterede med rigelige henvisninger til et meget spredt kildemateriale (dog ikke Spanien og Gallien, som forf. har set bort fra) og til den omfattende speciallitteratur. Bogen kan givetvis sammen med T. Frank (ed.), *An Economic Survey of Ancient Rome*, blive en moderne vejviser til specialstudier i romerske, sociale forhold.

MacMullens særlige anliggende med bogen angives som et ønske om at forstå »social feelings and the sense of place in antiquity«, idet forf. især vil forsøge at udvide vort kendskab til det romerske samfund *under* overklassen (s. VIII). Efter megen inspirerende læsning sidder man imidlertid tilbage med bogen og spørger sig selv, hvad der egentlig kom ud af denne målsætning i forordet. Generalisationer (jf. »general truths«, s. 124) mangler ingenlunde. Nok kan det dokumenteres, at fattige såvel i by som på land hadede rige (s. 119), men denne holdning skulle ikke have givet sig udslag i utilfredshed. Tværtimod, siger MacMullen, »they accepted their lot without thinking much about it«, og argumentet for dette standpunkt er »their passivity, silence, and deference«. Et andet eksempel. Der forekommer en del direkte citater i bogen, hvilket forf. begrundes med, »that people may be heard as often as possible speaking in their own words« (s. VIII). Det forekommer imidlertid ikke overraskende, at kapitlet om landbefolkningen afsluttes med bemærkningen om, at bonden alt for sjældent taler for sig selv (s. 26). Det ville nærmest være en sensation, hvis MacMullen f. eks. i stedet for beskrivelse af en »model«-landsby (s. 14 ff.), baseret på erfaringer fra egne rejser, havde publiceret et eneste vidnesbyrd fra en romersk landarbejder, der gav udtryk for sin holdning til samfundet. MacMullen

er naturligvis som enhver anden, der studerer romerske samfundsforhold, bundet af de begrænsninger, som kildematerialet sætter. Men det er og bliver en luftig generalisation, at bonden mod fattigdom og sociale spændinger fandt lettelse i form af overtro, blandet med vin, øl og dans (s. 27). Synspunktet er muligvis korrekt, men vi er lige langt fra en dybere erkendelse af de lavere sociale lags vilkår og holdninger i antikken. Bogen er inspirerende, men den lover mere end den holder.

Finn Erik Steffensen

Peter Ørsted: Det romerske klassesamfund – et debatoplæg om den sociale struktur i Rom på Claudius' tid. Kbh., Suenson 1978. 32 s.

Da filmserien »Jeg, Claudius« blev sendt i dansk TV i efteråret 1977 blev vi, der beskæftiger sig med antikkens historie, ofte stillet over for spørgsmål som »Kan det virkelig passe?« eller »Hvordan forholder det sig med dette eller hint?«. Også Peter Ørsted blev spurgt – og hans svar blev tre radioforedrag, som nu foreligger på tryk. Om dette lille hæfte skal det siges, at opgaven er løst på fortræffelig vis. Det er historikeren, der tegner med bred streg. Dette er også vigtigt at kunne.

Finn Erik Steffensen

Fritz Saabye Pedersen: Late Roman Public Professionalism. Odense University Press 1976. 88 s., heraf 34 s. noter etc.

Denne afhandling er bortset fra få ændringer lig med forfatterens artikel »On Professional Qualifications for Public Posts in Late Antiquity« udkommet i *Classica et Mediaevalia* bd. 31, 1976. Sidstnævnte titel er mere rammende.

I afhandlingen undersøges det, i hvilket omfang offentlige ansættelser og forfremmelser i senantikken bestemtes udfra overvejelser vedrørende kandidaternes professionelle egnethed eller kompetence. Ved »professionel kompetence« forstås F.S.P. faglig duelighed målrettet imod embedseffektivitet. F.S.P. angiver i forordet, at det er et hovedformål i afhandlingen at bestemme eksistensen og omfanget af offentlig utilitaristisk politik i senantikken offentlige administration.

Det er imidlertid spørgsmålet, om en undersøgelse af betydningen af datidens overvejelser vedrørende faglig duelighed alene kan danne grundlag for en bedømmelse af arten og omfanget af styrets nytteorienterede administrationspolitik. En sådan politik kan udmærket være orienteret imod nytten af andre mål, end de goder en højproduktiv og effektiv administration kan tilbyde. Eksempelvis kan styret prioritere faglig duelighed og effektivitet lavt udfra hensyn til ideologiske forestillinger, som indebærer sådanne fordele, at de søges fremmet. Et andet styre, som ønsker at sikre status quo, gennem en del og hersk-politik, vil handle officielt utilitaristisk, i det omfang styret officielt og reelt besætter betydende embedsposter udfra overvejelser vedrørende kandidaternes sociale status og faktiske position i de grupper som skal splittes. Også her vil hensynet til kandidaternes faglige kvalifikationer være af sekundær betydning samtidig med at administrationspolitikken med rette kan betragtes som utilitaristisk. Etablering af personlige forbindelser mellem overordnet og underordnet gennem bestikkelse og korrupsion, forhold som i vor tidsalder oftest betragtes som hindringer for maksimering af administrationseffektivitet, kan under andre omstændigheder have den for styret heldige og systemstabiliserende effekt, at hierakisering- og centraliseringstendenser styrkes. Jones har anført, at dette netop kan have været tilfældet i senantikken. Spørgsmålet er så, om styret har haft dette forhold